

MESLEK SEÇİMİNİN ÖNEMİ

Hayatının çok büyük bir bölümünde düzenli ve sürekli yapılan bir uğraş olması yönüyle meslek, bireyin ailesinden sonra aidiyet taşıdığı en büyük olgudur.

Popüler anlamının (maddi gelir sağlanan uğraş) dışında meslek, bir yaşam biçimidir. Zihinsel ve fiziksel potansiyellerini ortaya koymasıyla bir nevi bireyin kendini yaşama biçimidir de diyebiliriz.

Bir mesleğin icrası sırasında birey bir nesne üretir, diğer kişilere yardım eder veya toplum geneline bir hizmet sunar. Bir alet üretmek, sokakları temizlemek, bir ameliyatı yürütmek, veznede makbuz kesmek, bilgi ve beceri öğretmek... İş ve işin doğası ne olursa olsun yapılan iş diğer kişilere hizmet etmek, onlara yardımcı olmaktır.

Hepimiz bizi iyi hissettiren ve bize yararlı olabilecek meslek elemanlarından hizmet almak isteriz. Hizmet aldığımız bir meslek çalışanı mesleğinde iyi değilse, yeterli düzeyde hizmet üretemeyecektir. Hizmet verdiği kitlenin tepkilerini çekecek ve yaşattığı memnuniyetsizlikler meslek çalışanına gelir kaybı, stres ve mutsuzluk olarak yansıyacaktır. Bu durumdaki bir meslek çalışanı için on yıllarca süre tam zamanlı yapacağı mesleği, hem kendisi hem de kendisinden hizmet alacak insanlar için hayal kırıklığı olacaktır. Bu yönüyle meslek seçimi, kişinin kendisinin ve hizmet vereceği insanların karşılıklı çıkarlarını etkileyecek bir süreçtir. Yalnızca maddi gerekçelerle ve zorlanmalı bir şekilde yapılacak mesleki tercihler aslında hem bireysel anlamda psikolojik hem de hizmet verilecek kitleler anlamında toplumsal bazı sorunlara yol açabilir. Kişisel gibi görünen meslek seçiminizin aslında toplumsal yararlılık boyutunun da olduğunu değerlendirmeye almak, size farklı bir bakış açısı getirebilir.

Meslek seçiminde iş bulma olanakları ve mesleğin sağlayabileceği gelir de oldukça önemli görülmele birlikte, işteki verimliliğiniz ve mutluluğunuz bir ömür sürecek meslek yaşantınız dikkate alındığında, meslek seçiminde kişilerin hayatlarında neleri öncelendiğiyle ilgili bir tercihin söz konusu olacağı görülmektedir.

Böyle iki uçlu ve çetrefilli görünen bir tercihi öğrencilerin kendilerine bırakmak en mantıklı yol gibi görünmekle birlikte, onlara hem kendi donanımlarının farkına varabilmelerine yardımcı olacak hem de mesleklerin çok yönlü gerektirdiği beceriler ve çalışma ortamlar hakkında bilgi sahibi olabilecekleri eğitimler vermek gerektiğini düşünüyoruz. Bir işe ya da mesleğe duydukları ilginin çalışma hayatındaki iş doyumunu ve üretkenlikle de oldukça ilgili olduğunu düşündüğümüzde, değerlendirmeye almaları gereken önemli bir hususun da ilgi alanları olduğunu söyleyebiliriz.

Üniversite giriş sınavlarında yapacakları tercihlerde gençlerimizin kendi özgür iradeleriyle tercih yapabilmelerini en sağlıklı yol olarak gördüğümüzü söylemiştik. Bununla birlikte onlara çok yönlü yardımlar da sunmamız oldukça yararlı olabilir. Bu kapsamda neler yapabileceğimize dair PDR hizmetlerinin önemli bir ayağını oluşturan meslek seçimi konusunda neler yapabileceğimizle ilgili birkaç not paylaşmak istiyoruz.

*Kişinin iyi performans sergileyebileceği ve icra etmekten memnun olabileceği bir mesleği seçebilmesi bazı koşulları gerektirir. Bu koşullar:

1-Kendi beceri alanlarını, yani iyi yapabildiği işleri ve iyi performans gösterebildiği dersleri tanınması,

2-Yapmaktan hoşlandığı işler, uğraşı alanları/hobiler ve bulunmaktan hoşlandığı ortamlar konusunda kendini tanınması,

3-İlk etapta seçmek istediği mesleklerin ne gibi beceriler gerektirdiğine dair bilgisi olması,

4-En ideal tercihin ilk 4 maddede saydığımız bilgi ve farkındalığın hepsini kapsayacak bir tercih olacağı bilinci.

Kişinin kendini ve meslekleri tanınması doğal süreçte belirli düzeyde zaten gerçekleşmektedir. 12.sınıfa gelmiş bir gencin geçirdiği tüm eğitim süreci ve yaşantılardan sonra pek çok çalışma alanına ve mesleğe dair bilgisi; kendine dair gözlemleri ve mesleki gelişime dair birikimi olacaktır. Bu birikimin bilinçli ve rasyonel bir şekilde kullanılabilmesi de ayrı bir beceri olarak değerlendirilebilir.

Bazen gençlerimizin bu birikimleri hatalı bilgiler içerebilmekte ya da kendilerini hatalı bir tercihe itebilecek duygusallık içerebilmektedir. Örneğin çok çalışmasına rağmen sayısal alanda yeterli performans gösteremeyen bir öğrenci pilotaj bölümünü idealleştirmişse, hayal kırıklığı yaşama ihtimali yüksek olacaktır. Bir şekilde bu bölüme girmiş olsa bile bölüm içi performansı sayısal becerilere bağlı olacağından, öğrencilik ve meslek hayatında oldukça zorlanacaktır. Bu bir yönüyle de o iş alanından hizmet alacak kişilere niteliksiz hizmet olarak geri döneceğinden, diğerlerini de etkileyen bir meslek tercihi söz konusu olabilecektir. Hizmet aldığımız sektörlerin çalışanlarına dair

günlük hayatımızda yaptığımız olumlu ve olumsuz yorumların çoğu, meslek çalışanlarının kendilerine uygun bir meslek seçip seçmedikleriyle de doğrudan ilişkilidir.

Yukarıda maddeleştirdiğimiz ideal meslek seçimi unsurlarını biraz açmamızın yararlı olacağını düşünüyoruz. Bu 4 maddedeki gerekleri nasıl yerine getirebiliriz. Şimdi bunlara biraz değinelim:

1-Kişinin Kendi Beceri Alanlarını Tanıması:

-Bölüm tercihinde bulunacak öğrencilerimizin beceri alanlarını, donanımlarını ve yeteneklerini tanıyabilmeleri için, performans gerektiren işlerde **gerekli gayreti gösterdiklerinde** elde ettikleri sonuçlara dair kendi görüşlerine, memnuniyetlerine ve işe çevreden aldıkları dönütlere bakmaları oldukça önemlidir. Örneğin kimya dersindeki öğrenme hızları, kavramlar arası ilişkileri ne derece rahat kurabildikleri, soruları ne derece kolay kavrayabildikleri ve doğru cevaplayabildiklerine dair gözlemleri, onların bu disiplin alanındaki yatkınlıklarına dair güçlü bilgiler içerecektir. Aslında her öğrenci ister gerekli gayreti gösterebilir ister göstermesin, ders içeriklerini öğrenebilmeye dair zihinlerinde nasıl doğal bir açıklık/yatkınlık ya da güçlük olduğunu hissedebilirler. Ancak kesin yargı ancak gerekli öğrenme gayretini gösterdiklerinde ortaya çıkacaktır.

-Bir diğer veri kaynağı ise derste sergiledikleri performansa dair arkadaşlarından ve özellikle de öğretmenlerinden aldıkları dönütler ile elde ettikleri sınav sonuçları olacaktır. Öğrencinin kendine dair gözlemleri oldukça önemli olmakla birlikte, performansına şahit olan diğer kişilerden (özellikle de öğretmenlerinden) alacağı dönütler daha objektif olacaktır.

-Kişinin zihinsel olarak hangi alanlara daha yatkın olduğunun, hangi iş ve disiplinlerde (derslerde) doğal yatkınlığa/yeteneklere sahip olduklarının ölçümü de yapılabilmektedir. Bunun için yaygın kullanılan bazı ölçme araçları ve envanterler geliştirilmiştir. Bu araçları okullarda psikolojik danışmanlar kullanmaktadırlar. Bu nedenle öğrencilerimiz bu hizmete kolaylıkla ulaşabileceklerdir. Bu ölçme araçları çok farklı beceriler gerektiren iş ve uğraşlara dair kişinin kendine dair algı ve düşüncelerini yansıttığı ve aynı zamanda ilgi duyduğu alanları da sorgulayarak bir grafik üzerinden sayısal verilere dayalı somut gözlemler yapmasına imkan tanıyan araçlardır.

Bunlardan yaygın olarak kullanılan bazıları şunlardır:

- *Mesleki Yönelim Envanteri
- *Kuder İlgi Envanteri
- *Akademik Benlik Kavramı Ölçeği
- *Kendini Değerlendirme Envanteri
- *Mesleki Olgunluk Ölçeği

Günümüzde online olarak da ulaşılabilecek başkaca ölçme araçları da mevcuttur. Öğrencilerimiz unutmamalıdır ki tüm bu ölçme araçları aslında onların kendilerine dair gözlemleri

yansıttıkları soru listelerinden oluşmaktadır. Bu nedenle ölçme araçlarından yararlanacaklarsa bile kendilerine dair yukarıda bahsettiğimiz performans gözlemlerine ve dönütlerine ihtiyaçları olacaktır.

2- Yapmaktan hoşlandığı işler, uğraşı alanları/hobiler ve bulunmaktan hoşlandığı ortamlar konusunda kendini tanıması,

-Hangi iş ve meslek alanının hangi ortamlarda yürütüldüğü konusu meslek seçiminde oldukça önemlidir.

Açık havada yapılan işler ile kapalı ortamlarda yapılan işler;

Masa başı işler ile fiziki performans gerektiren hareketli işler;

Yüz yüze insan ilişkileri gerektiren işler ile kişinin tek başına yürüttüğü işler;

Yoğun zihinsel aktivite ve dikkat gerektiren işler ile rutinleri içeren işler gibi farklılıklar bireylerin hoşnutluk düzeyini ve dolayısıyla işi yürütme şevkini de doğrudan etkileyebilir. Kişilerin bulunmaktan hoşlandıkları ortamların çalışma performanslarını da önemli oranda etkileyeceğini göz önünde bulundurarak tercihte bulunmaları önemlidir.

Yöneldiğimiz ve tercih ettiğimiz hobilerin de aslında meslek tercihimize dair yararlı ipuçları içereceğini söyleyebiliriz. Çünkü her bir uğraşı alanı farklı beceriler ve zihinsel yeterlilikler gerektirmektedir. İyi performans sergilediğiniz hobileri yaparken sergilemeniz gereken becerileri analiz ettiğinizde ulaşacağınız bilgiler, meslek seçiminde size yol gösterebilir.

3- Sağlıklı bir meslek seçimi meslekleri icra edecek kişilerde aranan becerilere ve kişisel özelliklere dair de bilgi toplanılması gerekecektir. Meleklerle ve gerektirdikleri beceri ve kişisel özelliklere dair araştırma yapmak, veri toplamak oldukça yararlı olacaktır. Bunun için başarılı meslek çalışanlarına dair gözlemler de çokça işinize yarayabilir. Yukarıda değindiğimiz ölçme araçları aslında pek çok mesleğin içinde yer aldığı alanların (örneğin fen, sosyal gibi) gerektirdikleri ilgi ve yeteneklere dair, ölçekten aldığınız puanlara göre karşılaştırma yaparak, bu alanlara ne derece yatkın olduğunuza dair sizlere fikirler de verecektir. Yani bu ölçekler tek tek mesleklerin analizini içermeseler de mesleklerin içinde yer aldıkları çalışma alanlarını kendi cevaplarınızla derecelendirerek analiz olanağı sunmaktadır. Bu ölçeklerden bu şekilde de yararlanabilirsiniz.

Mesleklerle ilgili bilgi toplamanın çok etkili bir yöntemlerinden biri de çalışma ortamlarını ziyaret etmek, gözlem yapmak ve orada çalışan farklı kişilerden görüşme yoluyla bilgiler toplamaktır. Mesleklerin dışarıdan hizmet alan bireyler olarak nasıl görüldüklerinin kişilere göre ve hizmet aldıkları kurum ve uzmanlara göre değişkenlik göstereceğini unutmamalısınız. Bu nedenle mesleğe ilişkin daha detaylı bilgi edinmek için farklı kurumlarda çalışan aynı meslek çalışanlarıyla bireysel görüşmeler yapılması, işin çok daha farklı boyutlarıyla ilgili sizlere bilgi sağlayabilecektir.

4- En ideal tercihin ilk 4 maddede saydığımız bilgi ve farkındalığın hepsini kapsayacak bir tercih olacağı bilincine sahipseniz, sizi doğru tercihe yönlendirecek alt yapıya da sahipsiniz demektir. Her 3 başlığa dair yapacağınız araştırma ve gözlemler sonucunda iyi bir mesleki tercih süreci geçirebileceğinizi düşünüyoruz.

Psikolojik Danışman Tahsin ÇİFTÇİ

Çankaya Rehberlik ve Araştırma Merkezi
Yıldızevler Mahallesi Hollanda Caddesi 717. Sok. No:19 B Blok Çankaya/ANKARA
0312 4666776 – cankayaram@meb.k12.tr